

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

REMISSVAR

Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen, del 2 (SOU 2017:101)

Saco, Sveriges Akademikers Centralorganisation har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet ”Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen”. Remissförfarandet för betänkandet är uppdelat på två delar, varav detta är den andra och längsta delen.

Föräldraförsäkringen är en viktig del i den svenska familjepolitiken. Syftet med försäkringen är att underlätta för föräldrar att kombinera arbete med vård av barn i samband med barnets födelse eller adoption. Föräldraledighetslagen ger vårdnadshavare rätt till ledighet när barnet är litet och föräldraförsäkringen ger ersättning från staten under ledigheten. Uttaget är dock ojämnt fördelat mellan vårdnadshavarna eftersom kvinnor tar ut 72 % av föräldrapenningdagarna. Den ojämna fördelningen av föräldraledigheten är en av orsakerna till kvinnors sämre löne- och karriärutveckling. Därför finns även en jämställdhetspolitisk ambition med föräldraförsäkringen. Den mest verkningsfulla jämställdhetspolitiska åtgärden har visat sig vara att reducera det antal föräldrapenningdagar som vårdnadshavarna kan överlåta. Saco anser därför att den utvecklingen bör fortsätta finner det glädjande att utredningen bland annat föreslår att fler dagar ska reserveras för respektive vårdnadshavare.

Nedan följer Sacos synpunkter på de förslag som utredningen arbetat fram.

Den nya modellen

Utredningen föreslår en ”ny modell” där föräldrapenning lämnas under högst 460 dagar sammanlagt för vårdnadshavarna. Ytterligare 170 dagar per barn utöver det första vid flerbarnsfödelse. Förmånen ska lämnas tills barnet fyllt tio år. 390 av de 460 dagarna måste tas ut innan barnet fyller tre år. Efter treårsdagen lämnas föräldrapenning under högst tio dagar per år fram tills barnet fyller tio år.

Saco avstyrker förslaget. Vi delar utredningens uppfattning att dagens fyraårsgräns bör sänkas för att göra det tydligare att föräldrapenningen främst är avsedd att användas under de första åren efter barnets födelse. I betänkandet argumenteras för såväl en tvåårs- som treårsgräns. Saco anser dock att argumenten för en tvåårsgräns väger tyngre än de för en

treårsgräns. Således bör dagens regel om att högst 96 dagar med föräldrapenning kan tas ut efter barnets fyraårsdag ändras till att högst 100 dagar med föräldrapenning kan användas efter barnets tvåårsdag. I praktiken får det inga större konsekvenser eftersom 100 dagar ungefär motsvarar det genomsnittliga antal återstående föräldrapenningdagar då barnet fyller två år. Vidare anser Sacos att vårdnadshavare som så önskar ska kunna ta ut fler dagar före barnets tvåårsdag mot att man får färre dagar efter den. Har man däremot fler än 100 dagar kvar vid barnets tvåårsdag kommer den överskjutande delen att brinna inne. Utredningens förslag om två skilda system för fördelning av föräldrapenningdagar före och efter barnets treårsdag innebär att vårdnadshavare som förbrukat sina 390 dagar då barnet exempelvis är 2 – 2,5 år gammalt inte kan ta ut några nya dagar förrän barnet fyllt tre år, ett problem som undviks med Sacos lösning. Saco ser inte heller några direkta fördelar med utredningens förslag om att portionera ut tio föräldrapenningdagar per år för de lite äldre barnen. Vi förordar istället att vårdnadshavarna själva får avgöra när i tid de väljer att nyttja de högst 100 föräldrapenningdagar som återstår efter barnets tvåårsdag.

Vidare föreslår utredningen att den övre åldersgränsen för föräldrapenning sänks från tolv till tio år. Saco ser ingen anledning att sänka åldersgränsen. Även för äldre barn kan det finnas ett behov att kortvariga ledigheter. Det gör att det snarare kan finnas skäl att höja övre åldersgränsen än att sänka den.

Sacos uppfattning om att högst 100 dagar med föräldrapenning ska kunna tas ut efter barnets tvåårsdag innebär att den begränsningsregel för föräldrar som kommer till Sverige med barn som infördes 2017 behöver kompletteras. Eftersom det inte är rimligt att föräldrar som flyttar till Sverige med en tioåring får lika många föräldrapenningdagar som en familj som kommer hit med en treåring behöver antalet föräldrapenningdagar trappas av ju äldre barnet är vid tidpunkten för bosättning i Sverige.

Lägstanivån inom föräldrapenningen tas bort

Idag finns 90 s k lägstanivå dagar med en ersättningsnivå på 180 kr/dag i föräldraförsäkringen. Regelverket kring dessa skiljer sig en del från det om dagar på grund- eller sjukpenningnivå och är bitvis ganska krångligt. Dessutom blandas lägstanivån ofta ihop med grundnivån, vilket brukar skapa en viss förvirring. Det slipper vi med det här förslaget. Att slopa lägstanivådagarna innebär således en förenkling av regelverket och skapar samtidigt ett visst ekonomiskt utrymme för fler dagar på grund- eller sjukpenningnivå. *Saco tillstyrker förslaget.*

Ytterligare tid med föräldrapenning ska reserveras

Utredningen föreslår att 130 föräldrapenningdagar reserveras för vardera vårdnadshavaren under barnets tre första levnadsår. Därefter reserveras 3 dagar per år för vardera vårdnadshavaren då barnet är mellan tre och tio år gammalt. Totalt reserveras 151 dagar per vårdnadshavare enligt förslaget.

Saco stöder principen om lika stora delar i föräldraförsäkringen, där en del reserveras för vardera vårdnadshavaren och del som går att överlåta. En sådan lösning ger båda föräldrarna goda möjligheter att kombinera arbete och familj, vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för barnet och även barnets rätt till båda sina föräldrar poängteras. Det torde också leda till en jämnare fördelning av föräldraledigheten mellan könen och därmed även stärka kvinnors position på arbetsmarknaden.

Saco tillstyrker således förslaget om fler reserverade dagar och att föräldrapenningdagarna delas upp i tre ungefär lika stora delar där vårdnadshavarna får var sin, icke-överlåtningsbar, del samt en tredje del där dagarna går att överlåta. En lämplig fördelning vore 150 reserverade föräldrapenningdagar per vårdnadshavare samt 140 överlåtningsbara dagar. Det ger totalt 440 dagar med föräldrapenning. Saco anser dock inte att det behövs några särskilda regler om hur de reserverade dagarna ska fördelas på olika åldrar i barnets liv.

Ytterligare undantag från fördelningen av föräldrapenningen ska införas

Utredningen föreslår att om en förälder på grund av långvarigt fängelsestraff är varaktigt förhindrad att uppbära föräldrapenning, ska den andra föräldern ha rätt till samtliga dagar med föräldrapenning.

Saco tillstyrker förslaget.

Möjligheterna för olika familjekonstellationer att använda föräldrapenning ska förbättras

I betänkandet föreslås att en vårdnadshavare ska kunna överlåta en del av sin rätt till föräldrapenning till person som inte är barnets förälder eller likställd med förälder förutsatt att mottagaren av dagarna är försäkrad för föräldrapenning. Den som tagit emot överlåtna dagar ska inte få överlåta dem vidare till någon annan och överlåtna dagar som inte använts ska kunna återtas av vårdnadshavaren.

Saco tillstyrker förslaget om att dagar med föräldrapenning ska kunna överlåtas till annan försäkrad än förälder och person som jämställs med förälder. Det bör kunna underlätta livspusslet för exempelvis ensamstående föräldrar eller personer som lever i otraditionella familjekonstellationer. Överlåtna dagar som inte använts ska givetvis

kunna återtas av överlåtaren och överlåtna dagar ska självfallet inte kunna överlåtas vidare.

Vidare anser Saco att det bör förtydligas i vilken utsträckning missgynnandeförbudet i föräldraledighetslagens 16 § gäller för dem som tagit emot överlåtna dagar utan att vara föräldrar eller tillhör gruppen som jämföras med föräldrar. Ska den gruppen ha samma skydd mot missgynnande som vårdnadshavarna eller är avsikten att den som har det största ansvaret för barnet även har ett starkare förbud mot missgynnande?

Rätten till tillfällig föräldrapenning i samband med barns födelse och vid adoption ska tas bort och ersättas av möjlighet till ersättning inom föräldrapenningen

Saco kan i och för sig hålla med utredningen om att det är märkligt att två vårdnadshavare som är hemma de första veckorna efter barnets födelse får ersättning från två olika system för samma tid och visst kan det vara en fördel att ersättningen kommer från den bosättningsbaserade föräldrapenningen istället för den arbetsbaserade tillfälliga föräldrapenningen eftersom det då är fler som omfattas av den. Om dessa dagar förs över till föräldrapenningen befarar vi dock att nyblivna föräldrar, i syfte att spara föräldrapenningdagar, inte nyttjar de här dagarna i samma utsträckning som idag och att mamman därmed inte får det stöd och återhämtning hon är betjänt av efter förlossningen innan den icke-födande föräldern återgår till arbetet. Regelverket kring dessa dagar riskerar också att bli snårigt. Om det är den andra föräldern, vanligtvis pappan, som nyttjar dagarna kan de reserverade föräldrapenningdagarna användas, men om det inte är den andra föräldern som nyttjar dem måste överlåtningbara dagar användas. För ogifta föräldrar fastställs vanligtvis inte faderskapet förrän en tid efter förlossningen och först då kan Försäkringskassan avgöra om det rör sig om överlåtningbara eller reserverade dagar. Ett annat problem är att anmälan om föräldraledighet måste göras minst två månader i förväg, vilket inte behövs inom den tillfälliga föräldrapenningen. Det finns fler problem av det här slaget med utredningens förslag. De går naturligtvis att lösa, men Saco anser inte man i det här fallet vinner något på att ändra ett väl etablerat och fungerande system. *Saco avstyrker således förslaget.*

Snabbhetspremien tas bort

Utredningen anför medicinska skäl till att bortta den snabbhetspremien dvs förlängt skydd för föräldrapenning vid ny graviditet. *Saco tillstyrker förslaget.*

Utformningen av 240-dagarsvillkoret för rätt till ersättning på sjukpenningnivån ska ändras

Det här är en följd av förslaget om att avskaffa lägstanivådagarna. *Saco tillstyrker förslaget.*

Graviditetspenning och tillfällig föräldrapenning

Utredningen föreslår att graviditetspenning ska kunna lämnas längst till och med dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse samt att inkomsttaket vid beräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten vid graviditetspenning och tillfällig föräldrapenning ska vara samma som inom sjukförsäkringen och därmed höjas från 7,5 till 8,0 prisbasbelopp.

Saco tillstyrker förslagen. Vi delar utredningens uppfattning om att de omständigheter som ger en kvinna rätt till graviditetspenning inte upphör bara för att det är tio dagar kvar beräknad förlossning. Graviditetspenning bör således utges ända fram till beräknad förlossning. Saco anser för övrigt att graviditetspenningen bör göras generell så att alla gravida kvinnor kan få del av den under de sista två veckorna före beräknad förlossning. Utredningen skriver att det vore önskvärt, men lägger tyvärr inget förslag om det.

Vidare anser Saco att det är märkligt att inkomsttaket för graviditetspenning och tillfällig föräldrapenning inte höjdes i samband med att det höjdes inom sjukförsäkringen. Det bör rättas till snarast möjligt.

Inkomna remissvar från medlemsförbunden Civilekonomerna, DIK, Jusek, Sveriges Ingenjörer och Sveriges läkarförbund bilägges.

Sveriges Veterinärförbund ansluter sig till Sacos svar.

Sveriges akademikers centralorganisation

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Thomas Ljunglöf
Utredare